

Marianna KRAVIAROVÁ

Prešovská univerzita

Prešov, Slovensko

marianna.kraviarova@unipo.sk

MELÓDIA V REČOVÝCH PREJAVOCH SLOVENSKÝCH TV REDAKTOROV

Marianna KRAVIAROVÁ

University of Prešov

Prešov, Slovakia

marianna.kraviarova@unipo.sk

MELODY IN THE SPEECH OF SLOVAK TV MODERATORS

In the paper I focused on observing the melody in the speeches of the Slovak TV moderators. By analyzing the specific melodic schemas of the speeches of each of the editors studied, which was carried out in the Praat program, I want to point out the specificity of using the melody, the symptom of its use and the mistakes made by the moderators.

Keywords: intonation, melody, melodeme, cadence

Úvod

Kultúra rečového prejavu, jej zvukovej zložky, je dôležitou súčasťou hovoreného prejavu človeka každej spoločnosti. Hovorený prejav je pre percipienta náročnejší na vnímanie ako písaný prejav, aj z dôvodu, že niekedy nie je možné jeho opätovné vypočutie. Rečový prejav zaniká v čase aj priestore, preto je dôležité si uvedomiť, ako uvádzajú J. Sabol, I. Bónová a M. Sokolová (2006: 12), že: „...hovorená reč – ak má uspokojujúco splňať svoju základnú funkciu: byť dobrým a presným komunikačným prostriedkom – musí v najvyššej miere rešpektovať vnútorné zvukové zákonitosti jazyka, jeho normu.“ Každý expedient rečového prejavu musí zvládnuť ortofonickú a ortoepickú stránku zvukovej reči, na ktoré sa samozrejme nabaľuje aj jej modulačná zložka. Ortofónia je náuka o správnom tvorení hlások, ako najmenších zvukových jednotiek, kde sa od hovoriaceho očakáva ich správne tvorenie a spájanie do vyšších zvukových jednotiek. Ortoepia je náuka o správnom používaní hlások, resp. mohli by sme hovoriť o správnej výslovnosti. Zvládnutie týchto dvoch zložiek rečového prejavu na základe platných pravidiel výslovnosti daného jazyka eliminuje komunikačný šum, ktorý môže v rámci komunikácie medzi expedientom a percipientom vzniknúť a tým oslabiť alebo až znemožniť za-

bezpečenie základného cieľa komunikácie, ktorým je prenos informácie. Rečový prejav je spätý aj so suprasegmentálnymi javmi, ktoré vznikajú úpravou artikuláčného prúdu a navrstvujú sa na fónické jednotky. „Všeobecne sa dá povedať, že čím je väčšia jednotka rečového prejavu, tým je väčšia možnosť štylistického využitia jej úpravy, modulácie. Prozodické vlastnosti tak ponúkajú veľké šance každému prednášateľovi, hercovi, hlásateľovi, používateľovi hovoreného slova na to, aby mohol svoj prejav modulovať, upravovať, stvárňovať v mene efektívnejšieho, komunikačne únosnejšieho, ekonomickejšieho, pôvabnejšieho a esteticky účinnejšieho pôsobenia na poslucháča. Poznať možnosti a hranice, charakteristiku a zákonitosti týchto vlastností znamená nielen hlbšie vniknutie do podstaty nášho jazyka, ale aj jeho všestrannejšie využitie v konkrétnej dorozumievacej praxi.“ (Sabol – Bónová – Sokolová 2006: 77) Jazyková kultúra má svoje nezastupiteľné miesto aj v hovorenom prejave v mediálnej sfére, kde sa očakáva od komunikátorov zvládnutie ortofonických a ortoepických javov spisovnej slovenskej výslovnosti a správne modulačné návyky.

Príspevok sa zaoberá analýzou používanej melódie v rečových prejavoch, ktorá je súčasťou zvukového komplexu, ktorý nazývame intonácia. Á. Král' (2001: 259) charakterizuje intonáciu ako „komplex suprasegmentálnych zvukových javov, ktoré charakterizujú ucelenú výpoveď. Je to komplex prozodických vlastností vety (výpovede). Patrí sem prízvuk, dôraz (citový dôraz – emfáza), melódia, prestávka, tempo, rytmus.“ Intonácia vzniká moduláciou rečového signálu, ktorá môže byť časová, tónová alebo silová.

Najviac konzistentnou zložkou intonácie je melódia, ktorá zodpovedá výškovým zmenám základného (hlasivkového) tónu f_0 v reči hovoriaceho (Beneš a kol. 2013: 87). Priebeh melódie reči sa prejavuje kĺzavosťou a jej vlnitý priebeh je ovplyvnený ostatnými suprasegmentmi ako prízvuk, dôraz, či emfáza. Taktiež sa na priebehu melódie podpisuje aj tendencia poklesu f_0 a intenzity smerom ku koncu výpovede, súvisiaca aj so zmenšovaním množstva výdychového vzduchu vo vokálnom trakte, v ktorom sa reč tvorí. Najvýraznejší melodický pohyb sa zvyčajne nachádza na jadre výpovede. Tento melodický úsek sa nazýva melodéma (Král' 2016: 90–91). M. Beneš a kol. (2013: 88) charakterizuje melodému ako súbor stabilných melodických schém (kadencií), ktorý sprostredkúva rovnakú funkciu a pod kadenciou rozumie abstraktnú schému priebehu základného tónu tvorenú sledom výškových zmien, ktorých počet a smer je záväzný. Nositeľom melodémy v slovenčine (obdobne aj v češtine) je posledný takt výpovede. V spisovnej slovenčine rozlišujeme tri základné typy melódií:

- uspokojivá končiaca (konkluzívna kadencia), ktorej zodpovedá melodéma končiaca klesavá – používa sa ako základná forma pre vety oznamovacie, rozkazovacie, zvolacie, želacie a v dopĺňacích otázkach;

- neuspokojivá končiaca (antikadencia), ktorej zodpovedá melodéma končiaca stúpavá – používa sa ako základná forma pre zisťovacie otázky t. j. opytovacie vety, v ktorých sa neopytujeme opytovacím slovom a očakávame na ne odpoveď áno/nie;

- neuspokojivá nekončiaca (semikadencia), ktorej zodpovedá melodéma nekončiaca (progredientná) – používa sa v súvetiach pred nekončiacimi prestávkami, kde naznačuje, že výpoveď bude pokračovať. (Kráľ 2016: 90 – 99; Beneš a kol. 2013: 88 – 92)

Na zobrazenie tvaru melodickej kadencie je možné použiť niekoľko transkripčných systémov, ktoré vytvárajú symbolický popis intonácie slúžiaci ako doplnok k fonetickej transkripcii reči. Medzi takéto systémy môžeme zaradiť:

- ToBI (Tones and Break Indices) – transkripčný systém, ktorý používa symboly L – pokles priebehu kontúry základného tónu, H – nárast kontúry f₀, * – označenie prízvukovej slabiky, - - označenie neukončenej frázy a rozlišuje 5 typov hraníc medzi prozodickými frázami;

- INTSINT (International Transcription System for Intonation) – opisuje dôležité udalosti intonačnej krivky pomocou absolútnych a relatívnych tónov, pričom absolútne tóny súvisia s rozsahom výšky hlasu (T – maximálna, M – stredná, B – spodná) a relatívne tóny opisujú výšku hlasu z hľadiska susedných tónov (H – vyšší tón, L – nižší, S – rovnaký);

- TILT – intonačný model naklonenia – fonetický model intonácie, ktorý predstavuje intonáciu ako postupnosť kontinuálne parametrizovaných udalostí.

Na zobrazenie tvaru melodickej kadencie sme vychádzali zo systému ToBI, pričom na smer pohybu melódie sme využili kódy H – vyššia hodnota základného tónu (high), L – nižšia hodnota základného tónu (low), > – mierne zníženie hodnoty f₀ oproti predchádzajúcemu tónu, < – mierny nárast hodnoty f₀ oproti predchádzajúcemu tónu, = – rovnaká hodnota f₀ ako predchádzajúca slabika, * – prízvukná slabika taktu, ktorý je nositeľom melódie, / – hranica taktu, ktorý je nositeľom melódie a slabiky predchádzajúceho kontextu, () – kódy v zátvorkách poukazujú na smer melódie slabík, ak takt obsahuje väčšie množstvo slabík.

Je dôležité si uvedomiť skutočnosť, že intonáciu ovplyvňuje veľa faktorov ako napr. fyzický a psychický stav hovoriaceho, komunikačná situácia, vzťahy medzi expedientom a percipientom, komunikačný šum a pod. V mediálnej sfére je žiadúce, aby rečový prejav nebol ovplyvňovaný inými, aj vyššie spomenutými, dorozumievacími faktormi. Prejavy by mali zodpovedať štandardom spisovnej výslovnosti a expedienti by mali využívať neutrálne zvukové javy spisovnej slovenčiny. Príznakové prostriedky je vhodné použiť iba v prípade ich jazykovej funkčnosti, v opačnom prípade môžu viesť k nedorozumeniam medzi expedientom a percipientami, resp. recipientami komunikačného aktu.

Metódy a ciele výskumu

Výskumnú vzorku tvorili nahrávky redaktoriek súkromnej televízie Markíza (Lucia Hlaváčková – LH a Veronika Cifrová Ostrihoňová – VCO). Spolu išlo o 5 nahrávok realizovaných v roku 2019, ktoré boli prekonvertované do digitálneho nekomprimovaného formátu .wav, v mono kvalite s použitou vzorkovacou frekvenciou 44 100 Hz a bitovou hĺbkou 16 bit pomocou programu Audacity v. 2.2.2. Nahrávky boli získané z archívu spomínanej televízie. Skúmali sme iba rečový pre-

jav redaktoriek. V štúdiu analyzujeme intonačné javy rečového prejavu, pričom sa najviac sústreďujeme na melodický priebeh.

Analýza oslovení sa realizovala v programe Praat verzia 6.0.37 (Boersma, Weenink 2018) pomocou oscilogramov a širokopásmových spektrogramov. Vo vyextrahovaných súboroch sme sa zamerali na analýzu intonačných charakteristík rečového prejavu redaktora. Skúmali sme základný tón f_0 , ktorý vzniká tónovou moduláciou hlasu a intenzitu I, ktorá patrí k suprasegmentom vznikajúcim silovou moduláciou hlasu, ktorými sme charakterizovali melodický priebeh vyslovených viet v jednotlivých reportážach. Namerané hodnoty mali poslúžiť pri hľadaní odpovedí na otázky, ktoré sú cieľom nášho akustického skúmania. Išlo o tieto ciele:

- skúmať akustické vlastnosti rečového prejavu redaktorov s prihliadnutím na dodržiavanie melodických priebehov najmä oznamovacích viet;
- hľadať špecifiká intonácie jednotlivých výpovedí;
- porovnať melodické priebehy vyslovených viet z hľadiska pravidiel slovenskej výslovnosti

Pri analýze sme sa opierali aj o výskumy J. Sabola a J. Zimmermanna (Sabol, Zimmermann 1994: 44), ktorí uvádzajú minimálne hodnoty akustických veličín, na základe ktorých dokážeme signifikantne vnímať zmenu výšky tónu: 1Hz, intenzity: 1 – 3 dB a kvantity: 10 – 40 ms, ktorá nie je predmetom našej analýzy.

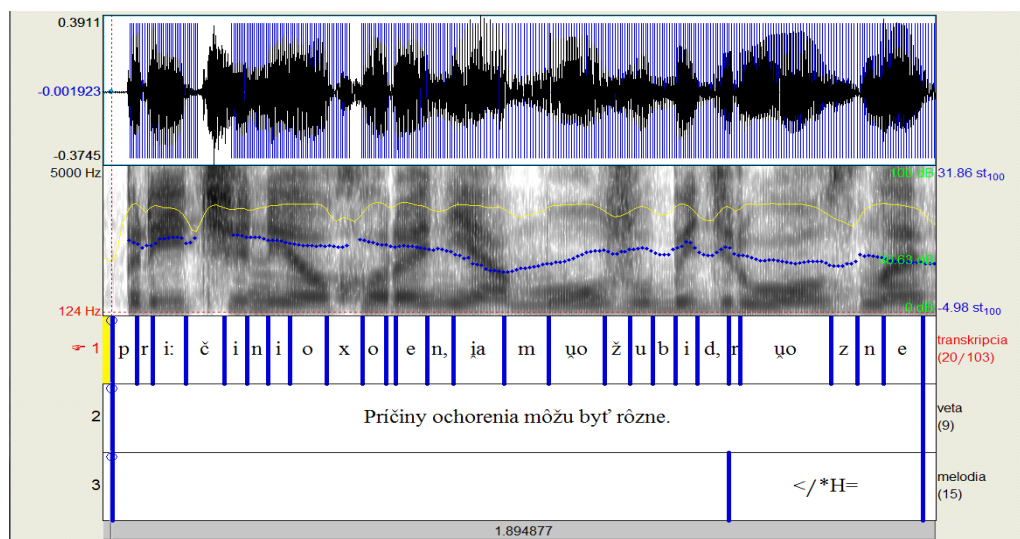
Á. Král (2001: 259) vo svojom príspevku *Intonácia oznamovacej vety* poukazuje na stav jazykovej kultúry slovenčiny, ktorý sa „prejavuje v systematickej mediálnej deformácii intonácie najfrekventovanejšieho modálneho typu vety – melódie neutrálnej oznamovacej vety.“ Hovorí aj o chybnom intonačnom stereotypy, ktorý hovoriaci mediálni pracovníci používajú a vysvetľuje, že prijímateľ informácie sa síce dokáže adaptovať na tento stereotyp počas komunikačného aktu, ale na úkor narušenia jeho pozornosti, s čím súvisí aj kvalita dorozumievania.

Ak uvažujeme o rečovom prejave mediálnych pracovníkov, medzi ktorých zaraďujeme aj TV redaktorov, máme na mysli využívanie neutrálnej bezpríznačkovej intonácie oznamovacích viet. Podľa Á. Krála (2001: 260) je neutrálna intonácia oznamovacej vety charakteristická tým, že hovoriaci neovplyvňuje melódiu výpovede svojim postojom k jej obsahu, melódia ani intenzita nie je ovplyvnená citovým postojom hovoriaceho k danej téme. Melódia takýchto neutrálnych oznamovacích viet sa akusticky prejavuje poklesom melódie na poslednom takte vety, resp. súvetia. Práve modulácia koncového taktu je dôležitá na to, aby hovoriaci jednoznačne identifikoval ukončenosť výpovede, ktorá zodpovedá oznamovacím vetám, ktoré tvoria viac ako 90 % z celkového počtu používaných viet v reportážach TV redaktorov. V analyzovaných rečových prejavoch boli použité iba oznamovacie vety (LH – 31 viet a VCO – 33 viet). Špecifikom rečových prejavov TV redaktorov, na ktoré poukazuje už Á. Král (2001: 261) v roku 2001 je: „veľmi príznakový intonačný stereotyp: posledný rytmický takt vety alebo súvetia (výpovede) intonujú so stúpacou alebo zdvihnutou rovnou melódiou, často aj so stúpajúcou, resp. neklesajúcou intenzitou. Poslucháč má dojem vyzdvihnutia, akéhosi „priklinčovania“, niekedy až vyrazenia posledného slova (taktu) vety.“ Takáto intonácia sa vníma ako

príznačková, pričom používané „zdvihy“ nie sú v súlade s logickou stavbou vety a na poslucháča pôsobia rušivo z dôvodu ich zbytočného použitia (Král 2001: 261). Aj napriek tomu, že na tieto príznačkové intonácie poukázal vyššie spomínaný autor už v roku 2001, stále ostávajú aktuálne pri zvukovej realizácii rečového prejavu TV redaktorov nielen súkromných televízií, ale aj verejnoprávnej televízie. Neskôr sa tejto problematike venuje v rokoch 2006 – 2007 aj M. Olšiak (2008) a prichádza s podobnými zisteniami a závermi ako na začiatku milénia.

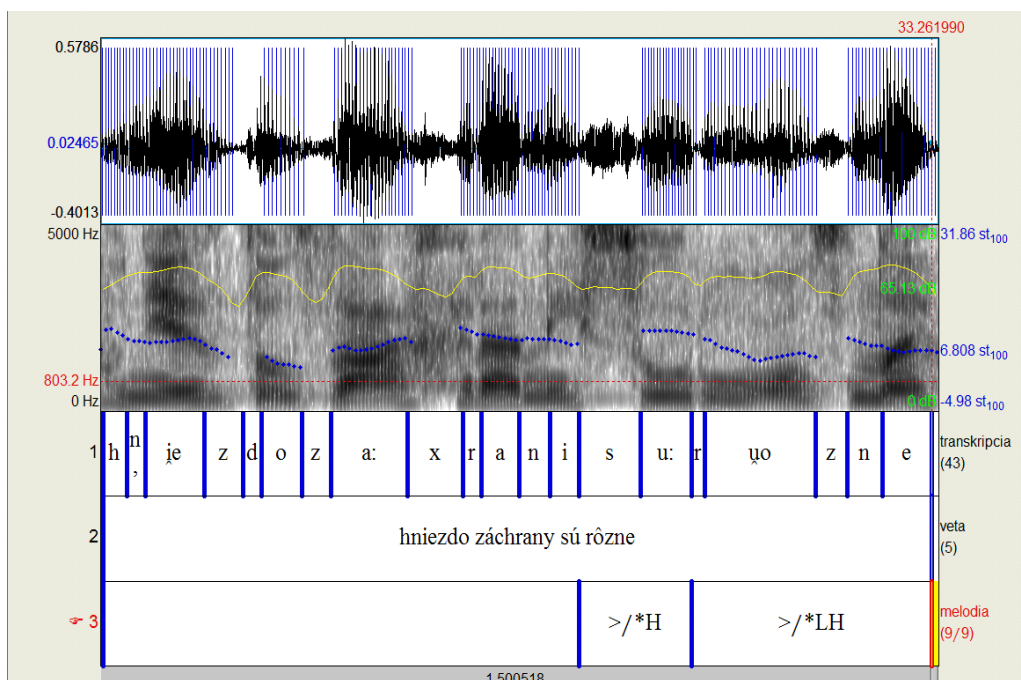
K úprave realizácie výpovedí na základe pravidiel slovenskej výslovnosti nedošlo ani v roku 2019, preto sme sa rozhodli poukázať na tento jav vo výpovediach dvoch TV redakcií a opísať tento jav pomocou transkripčného systému, ktorý uvádzajú M. Beneš a kol. (2013: 88 – 89). V rámci zvukovej realizácie výpovedí sme sa zamerali na akustické parametre: prvý súvisí s melódiou reči – priebeh základného tónu f_0 , ktorým kmitajú hlasivky a druhý odráža silu hlasu – intenzita rečového prejavu I. Základný tón sa meria v Hz, pričom kvôli porovnávaniu rôznych hovoriacich sme ho následne prepočítali na hodnotu poltónov (semitones) $ST =$ a intenzita je zobrazovaná relatívnou jednotkou dB. Frekvencia aj intenzita sú akustické parametre, ktoré sú percepčne vnímateľné a pomocou melodickej a intenzitnej krivky je možné ich relatívne jednoducho znázorniť v programe na analýzu rečového signálu.

Nasledujúce obrázky znázorňujú ukážky analyzovaných oznamovacích viet oboch redakcií, ako výstupy z programu Praat, kde môžeme pozorovať melodickej krivku, krivku intenzity, transkripciu analyzovaných koncových častí viet a transkripčný zápis melodém.

Obrázok 1. Oscilogram, širokopásmový spektrogram, v ktorom je zobrazená modrou farbou (dolná krivka) melodickej krivka a žltou farbou (horná krivka) krivka intenzity, transkripcia vety (*Príčiny ochorenia môžu byť rôzne.*) a transkripčný zápis melodému redaktorky LH ako výstup z programu Praat.

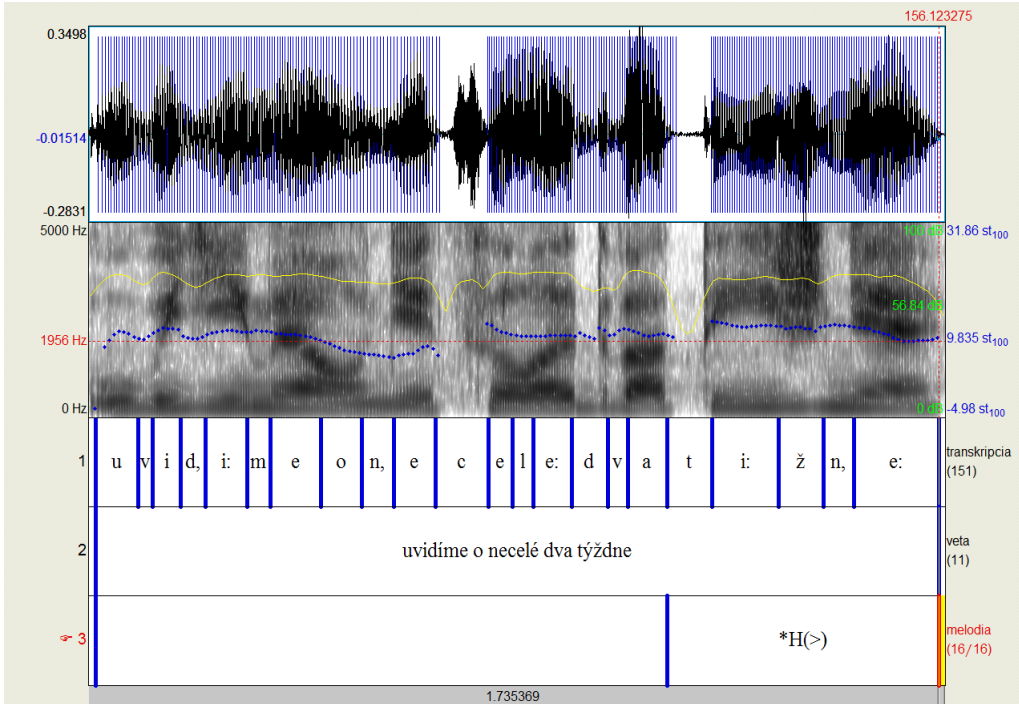
V analýze sme sa zamerali na koncové melodémy. V tomto prípade je zo zápisu </*H= zrejme, že nedochádza k poklesu melodickéj krivky v koncovej melodéme oznamovacej vety. Zdôrazneným slovom je [bid,], kde pozorujeme najvyššiu hodnotu základného tónu $12st_{100}$, rozsah semitónov je $(11,5 - 11,4st_{100})$ a hodnota intenzity je 73 dB. V poslednom slove nastáva na prízvuchej slabike [r̥oz] mierny pokles $f_0 = 8,3st_{100}$, rozsah je $9,6 - 8,1st_{100}$, ale intenzita narastá na hodnotu 74 dB. Neprízvučná slabika [ne] má priemernú hodnotu $f_0 = 8,2st_{100}$, rozsah $8,8 - 8,0st_{100}$ a intenzitu 73 dB.

Obrázok 2. Oscilogram, širokopásmový spektrogram, v ktorom je zobrazená modrou farbou (dolná krivka) melodická krivka a žltou farbou (horná krivka) krivka intenzity, transkripcia koncovej časti vety (*Dôvody, prečo matky využívajú hniezdo záchrany, sú rôzne.*) a transkripčný zápis melodémy redaktorky LH ako výstup z programu Praat.

V tomto prípade je koncová slabika posledného slova vety artikulovaná vyššou hodnotou f_0 a teda melodéma nezodpovedá uspokojivo končiacej, dokonca pozorujeme aj nárast priemernej intenzity až na hodnotu 76 dB oproti 73 dB prvej, prízvuchej slabiky daného slova. Transkripčný zápis melodémy je >/*LH, ktorý je charakteristický skôr pre vety opytovacie. Akustické hodnoty f_0 , jeho rozsah a intenzita skúmaných slabík sú nasledovné:

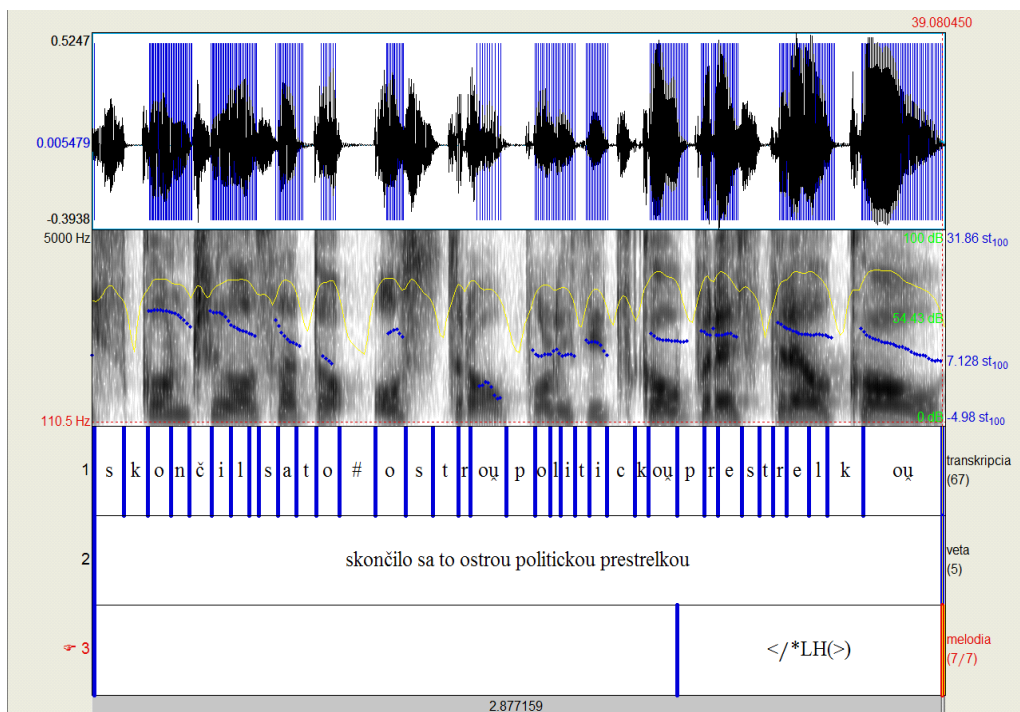
[su:]	$f_0 = 10,7st_{100}$	$10,8 - 10,2st_{100}$	I = 74 dB
[r̥oz]	$f_0 = 6,4st_{100}$	$9,1 - 6,3st_{100}$	I = 73 dB
[ne]	$f_0 = 6,9st_{100}$	$7,8 - 6,9st_{100}$	I = 76 dB

Obrázok 3. Oscilogram, širokopásmový spektrogram, v ktorom je zobrazená modrou farbou (dolná krivka) melodická krivka a žltou farbou (horná krivka) krivka intenzity, transkripcia koncovej časti vety (*Ako sa napokon lieky reálne precenia a či to pacient pocíti, uvidíme o necelé dva týždne.*) a transkripčný zápis melodémy redaktorky VCO ako výstup z programu Praat.

Na tomto záverečnom úseku oznamovacej vety môžeme pozorovať, že melódia ku koncu výpovede klesá iba veľmi nevýrazne, podobne je to aj s intenzitou, ktorá ku koncu výpovede taktiež neklesá. Melodéma [ti:žn,e] okrem nesprávnej artikulácie, pri ktorej zanikla vo výslovnosti fóna [d] má zápis >/*H(>), čo síce naznačuje klesanie f_0 , ale nie výrazne. Akustické hodnoty f_0 , jeho rozsah a intenzita skúmaných slabík sú nasledovné:

[ti:ž]	$f_0 = 12,3st_{100}$	12,9 – 12,1 st_{100}	I = 71 dB
[n,e]	$f_0 = 10,3st_{100}$	11,9 – 9,6 st_{100}	I = 71 dB

Obrázok 4. Oscilogram, širokopásmový spektrogram, v ktorom je zobrazená modrou farbou (dolná krivka) melodická krivka a žltou farbou (horná krivka) krivka intenzity, transkripcia koncovej časti vety (*Keď sa takto snažili v cenách liekov upratať naposledy, skončilo sa to ostrou politickou prestrelkou.*) a transkripčný zápis melodémy redaktorky VCO ako výstup z programu Praat.

Po pauze nasledujúce ukončenie oznamovacej vety *ostrou politickou prestrelkou* melodicky (na základe dolnej modrej krivky zobrazenej na sonograme) nezodpovedá oznamovacej vete. Melódia stúpa, pričom v poslednom slove *prestrelkou* je jej priebeh nasledovný:

[pre]	$f_0 = 12,1st_{100}$	13,1 – 12,0 st_{100}	I = 76 dB
[strel]	$f_0 = 12,4st_{100}$	13,0 – 12,0 st_{100}	I = 78 dB
[kou]	$f_0 = 9,5st_{100}$	12,0 – 7,2 st_{100}	I = 76 dB

Hodnota základného tónu v poslednej slabike klesá, ale v predposlednej slabike mierne stúpa oproti prízvuchnej a zároveň stúpa aj intenzita. O tomto type artikulácie hovorí aj Á. Kráľ (2001: 261) ako o „priklincovaní“ posledného slova vety.

Výsledky výskumu

Analyzovali sme dve redaktorky, pričom výber bol ovplyvnený ich rečovými prejavmi, ktoré dlhodobo sledujeme. Ide o prejavy, ktoré nie sú v súlade s pravidlami slovenskej výslovnosti.

Redaktorka LH často zdôrazňuje predposledné, resp. posledné slovo vo vete, čím sa zvyšuje intenzita aj melódia tejto časti rečového prejavu, ktorá nezodpovedá priebehu melódie oznamovacej vety. Ešte výraznejšie je badať v jej prejave melodický pohyb na predposlednom slove vety, kde vo väčšine prípadov (v nami analyzovaných výpovediach ide o 90 %) narastá hodnota základného tónu predposledného slova smerom k jeho poslednej slabike, pričom ešte výraznejšie je to pozorovateľné vo viacslabičných slovách. Ako príklady uvádzame slovné spojenia, kde sme zaznamenali nasledovné hodnoty f_0 a I:

[geneticki:m testom]	[slova:k ma: astmu]
[ge] $f_0 = 9,2st_{100}$ I = 77 dB	[slo] $f_0 = 10,5st_{100}$ I = 74 dB
[ne] $f_0 = 10,5st_{100}$ I = 76 dB	[va:k] $f_0 = 10,8st_{100}$ I = 74 dB
[tic] $f_0 = 9,7st_{100}$ I = 75 dB	[ma:] $f_0 = 11,5st_{100}$ I = 74 dB
[ki:m] $f_0 = 11,2st_{100}$ I = 75 dB	[ast] $f_0 = 7,1st_{100}$ I = 71 dB
[tes] $f_0 = 6,4st_{100}$ I = 75 dB	[mu] $f_0 = 7,7st_{100}$ I = 73 dB
[tom] $f_0 = 6,7st_{100}$ I = 77 dB	

Z nameraných hodnôt je pozorovateľný aj ďalší jav, s ktorým sa vo výpovediach stretávame a to, že melódia druhej slabiky v porovnaní s prvou prízvučnou v troj a viacslabičných slovách stúpa, pričom intenzita sa mení iba minimálne (ostáva rovnaká v porovnaní s prízvučnou slabikou alebo klesá, v niektorých prípadoch aj stúpa o 1 dB).

Zo všetkých analyzovaných viet redaktorky LH vyplýva, že k poklesu hodnoty základného tónu, ktorý predstavuje melodickú krivku rečového prejavu dochádza u danej redaktorky v 50 % prípadov. Rečový prejav je vysoko ovplyvnený stereotypom, ktorý pôsobí na percipienta rušivo a v týchto nami analyzovaných prejavoch neplní žiadne funkčné hľadisko. Celkový rečový prejav obsahuje málo páуз, autorka používa dlhé súvetia, pri ktorých sa nedá jednoznačne určiť ukončenosť výpovede aj z dôvodu nevhodnej práce s melódiu v koncových melodémach oznamovacích viet.

Redaktorka VCO kladie dôraz vo svojich vetách tiež na predposledné, resp. posledné slovo, čo ovplyvňuje aj priebeh melodickej krivky. Ak je posledné slovo viacslabičné, melódia je najvyššia na 2. slabike slova, čo je možné pozorovať aj na obrázku 4. Redaktorka využíva vo svojich výpovediach pauzy, jej rečový prejav je percepčne vnímaný ako viac segmentovaný v porovnaní s redaktorkou LH. Typickým príznakovým stereotypom danej redaktorky je postupný nárast melodickej krivky predposledného slova výpovede, ktorý je vo viac ako 80 % sprevádzaný aj nárastom intenzity. Ako príklady uvádzame slovné spojenia s nameranými hodnotami f_0 a I:

[visoki:mi doplatkami]	[trestne: ozna:men,je]
[vi] $f_0 = 8,2st_{100}$ I = 66 dB	[trest] $f_0 = 8,7st_{100}$ I = 71 dB
[so] $f_0 = 11,2st_{100}$ I = 72 dB	[ne:] $f_0 = 11,2st_{100}$ I = 74 dB
[ki:] $f_0 = 12,1st_{100}$ I = 69 dB	[o] $f_0 = 11,6st_{100}$ I = 74 dB
[mi] $f_0 = 11,8st_{100}$ I = 71 dB	[zna:] $f_0 = 12st_{100}$ I = 76 dB

[dop]	$f_0 = 12,3st_{100}$	$I = 75 \text{ dB}$	[me]	$f_0 = 10,2st_{100}$	$I = 72 \text{ dB}$
[lat]	$f_0 = 13,2st_{100}$	$I = 76 \text{ dB}$	[n,̣e]	$f_0 = 7,2st_{100}$	$I = 69 \text{ dB}$
[ka]	$f_0 = 12,3st_{100}$	$I = 76 \text{ dB}$			
[mi]	$f_0 = 9,8st_{100}$	$I = 70 \text{ dB}$			

Záver a diskusia

Cieľom našej štúdie bolo poukázať na melodickú variabilitu v rečových prejavoch redaktoriek TV spravodajstva súkromnej televízie Markíza. Skúmali sme akustické vlastnosti reči (základný tón – f_0 a intenzitu – I), pričom sme sa sústredili na koncové časti jednotlivých výpovedí v odvysielaných reportážach. Vo všetkých prípadoch išlo o oznamovacie vety, pre ktoré by mal byť charakteristický pokles melódie aj intenzity ku koncu výpovede. Tento fakt sa nám nepodarilo potvrdiť. Pri hľadaní intonačných špecifik sme zaznamenali nárast melódie v úzkom prepojení s nárastom intenzity v predposledných slovách oznamovacích viet (od ich prvej slabiky až po poslednú), ktoré sú vo väčšine prípadov aj zdôraznené. Pri oboch redaktorkách sme zaznamenali aj skutočnosť, že v posledných slovách analyzovaných viet dochádza k nárastu hodnoty základného tónu aj intenzity na druhej slabike slova, čo je v rozpore s pravidlami výslovnosti týkajúcej sa slovného prízvuku v slovenčine, ktorý je na 1. slabike slova. Podľa záverov J. Sabola a J. Zimmermanna (1994) je prízvučná slabika charakterizovaná vyššou hodnotou f_0 , I aj kvantity (nebola cieľom nášho skúmania) oproti neprízvučnej slabike, čo sme v nami analyzovanej vzorke nezaznamenali. Pokles melódie a intenzity, resp. ich kolísanie v koncových slovách skúmaných výpovedí nie je výrazný a percepčne sa dané výpovede nejavia ako ukončené.

Ako uvádza aj J. Findra (2007): „Mnohí redaktori kadenciu ignorujú, posledné slovo oznamovacej vety intenzívne vyzdvihnú expresívnym dôrazom, alebo vetu intonačne (melodicky) neuzavrú, pričom niekedy uplatnia polokadenciu. Sú aj redaktori, ktorí všetky tri nedostatky pri využívaní kadencie spoja dohromady.“ Aj H. Čertíková (2002: 75) hovorí o tzv. „interpretačnej póze“ prejavov niektorých redaktorov, pri ktorej percepčne vnímame výrazný rozdiel medzi ich čítaným a prirodzeným prejavom, pričom čítaný prejav, ktorý je súčasťou aj spravodajských relácií, sa vyznačuje rozbíjaním prirodzenej melodiky vety. Aj v tomto prípade autorka uvažuje o „dotláčaní koncových slabík namiesto melodického poklesu“. S. Ondrejovič (2002: 79; 2003), reagujúc na príspevky Á. Kráľa (2001, 2003), hovorí o dvojakej úlohe intonácie, ktorá má na jednej strane súvisieť s komunikačným obsahom, ale na strane druhej odrážať citové postoje hovoriaceho, pričom zdôrazňuje ich vzájomné prepojenie. Taktiež uvádza, že v mediálnom prostredí je dôležité, aby rečový prejav moderátora vyvolal u percipienta príjemnú atmosféru. P. Petráš (2016) poukazuje na funkčné využívanie niektorých príznakových intonácií, ktoré podľa jeho zistení nepôsobia na divákov rušivo.

Aj napriek tomu, že sa tejto problematike venuje pozornosť v jazykovednej sfére už niekoľko rokov – uvádzajú sa dôvody prečo je dôležité s intonáciou pracovať, neodrážajú sa závery štúdií v rečových prejavoch redaktorov TV spravo-

dajstiev slovenských televízií. Vychádzajúc zo záverov vyššie spomenutých autorov je možné akceptovať intonačnú variabilitu, ale len do určitej miery. Ak redaktor pracuje s intonáciou oznamovacích viet, ktoré tvoria väčšinu viet v jednotlivých reportážach, stereotypne a príznaková intonácia je používaná skoro v každej vete, narúša to cieľ komunikácie a vyžaduje si od percipienta vyššie nároky na sústredenosť pri percepcii komunikátu z dôvodu správneho vyhodnotenia jeho obsahu. Preto si myslíme, aj keď nami analyzovaná vzorka nebola rozsiahla, že redaktori spravodajstva, v rámci kultúry rečového prejavu, nemusia využívať príznakovú (stereotypnú, veľakrát nevhodnú) intonáciu v takom rozsahu aj z dôvodu, že televízia je audiovizuálne médium, ktoré okrem zvukovej zložky dokáže informáciu v rámci komunikačného aktu výrazne doplniť jej obrazovou zložkou.

LITERATÚRA

Beneš, Machač, Palková, Prošek, Smejkalová, Uličný, Zíková 2013: Beneš, M. – Machač, P. – Palková, Z. – Prošek, M. – Smejkalová, K. – Uličný, O. – Záková, M. *K české fonetice a pravopisu. 5/ Studie k moderní mluvnici češtiny*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Boersma, Weenink 1992–2018: Boersma, P., D. Weenink. *Praat: Doing Phonetics by Computer* [Computer program], verzia 6.0.37.

Čertíková 2002: Čertíková, H. Větná intonácia v slovenskom rozhlase. (Na okraj štúdie Ábela Kráľa Intonácia oznamovacej vety). // *Slovenská reč*, roč. 67, č. 3, 74–77.

Findra 2007: Findra, J. *Časté intonačné problémy v médiách*. // <https://www.e-obce.sk/clanky/349.html> (21 august 2019)

Kráľ 2001: Kráľ, Á. Intonácia oznamovacej vety. // *Slovenská reč*, roč. 66, č. 5, 257–277.

Kráľ 2003: Kráľ, Á. Zvuková kultúra slovenčiny. // *Slovenská reč*, roč. 68, č. 3, 150–151.

Kráľ 2016: Kráľ, Á. *Pravidlá slovenskej výslovnosti*. Tretie vydanie. Martin: Matica slovenská.

Olšiak 2008: Olšiak, M. Intonačné varianty v televíznom spravodajstve // *Hovorená podoba jazyka v médiách*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, 177–183.

Ondrejovič 2002: Ondrejovič, S. Intonácia slovenskej vety a médiá. // *Slovenská reč*, roč. 67, č. 3, 77–81.

Ondrejovič 2003: Ondrejovič, S. Ešte k diskusii o intonácii slovenskej vety. // *Slovenská reč*, roč. 68, č. 3, 152–153.

Petráš 2016: Petráš, P. Pokus o nový náhľad na intonáciu v slovenských médiách (na materiáli televízneho spravodajstva). // *Slovenská reč*, roč. 81, č. 1 – 2, 55–70.

Sabol, Bónová, Sokolová 2006: Sabol, J. – Bónová, I. – Sokolová, M. *Kultúra hovoreného prejavu*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta.

Sabol, Zimmermann 1994: Sabol, J., J. Zimmermann: *Komunikačný štatút prízvuku v spisovnej slovenčine*. Prešov: Filozofická fakulta UPJŠ.